Samuli Leppämäki,
korkeakoulupolitiikan erityisasiantuntija
Suomen Opiskelijakuntien Liitto (SAMOK)
29.1.2026

Sivistysvaliokunta
Lausuntopyyntö 8.1.2026

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta (HE191/2025)

Suomen opiskelijakuntien liitto SAMOK kiittää mahdollisuudesta lausua sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta, ja lausuu kunnioittaen seuraavaa.

Yleiset huomiot esityksen tavoitteista

Väestön koulutustason nostaminen on itsessään kannatettava tavoite, ja SAMOK jakaa huolen koulutustason kehityksestä. Kuitenkin SAMOK näkee, että esitetty yhden opiskelupaikan säännös ei ole oikea tai tehokas keino tavoitteen saavuttamiseksi.

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden joukossa usean korkeakoulututkinnon suorittaminen samanaikaisesti ei ole yleistä. Vuonna 2024 vain noin viidennes niistä opiskelijoista, joilla oli kaksi tai useampi opiskeluoikeus, opiskeli ammattikorkeakoulussa. Usean opiskeluoikeuden omaavien joukko ei ole ammattikorkeakouluissa merkittävän suuri, joten näemme esityksen epätarkoituksenmukaisena suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Yksittäisen opiskelijan kannalta esitys tarkoittaa opiskelumahdollisuuksien kaventumista ja heikentää kannusteita monialaista osaamista kerryttävään opiskeluun.

Esityksen tavoite koulutustason nostamisesta tulisi toteuttaa ensisijaisesti korkeakoulujen perusrahoitusta vahvistamalla samalla, kun aloituspaikkoja lisätään. Esitetyn säännöksen yhteisvaikutukset ensikertalaiskiintiön ja opiskelijan sosiaalietuuksien heikennysten kanssa voivat jopa kääntyä tavoitteita vastaan pidentämällä opiskeluaikoja. SAMOKin näkemyksestä koulutuksellista kasautumista ilmiönä tulisi ratkaista yksilöllisten tutkintomäärien sijaan sosioekonomiseen ulottuvuuteen keskittyen ja edistäen aliedustettujen ryhmien, kuten ammatillisesta koulutuksesta valmistuneiden, hakeutumista korkeakoulutukseen.

Huomiot vaikutusarvioista ja niiden kattavuudesta

SAMOK pitää esityksen vaikutusarvioita osin puutteellisina ja suuntaa-antavina. Esityksessä arvioidaan, että uudistus vapauttaisi noin 1 500 aloituspaikkaa ensikertalaisille hakijoille. Tämä on kuitenkin hyvin marginaalinen osa hakijoiden kokonaisuudesta, eikä se yksinään edistäisi merkittävästi koulutustason nostoa edes laskennallisesti.

Laskelma ensikertalaisille vapautuvista aloituspaikoista pohjautuu oletukseen siitä, että toisen tutkinnon suorittajien rajaaminen vapauttaisi suoraan resursseja ensikertalaisille. Ammattikorkeakouluissa ei SAMOKin arvion mukaan ole havaittu suurta kuormitusta useamman opiskeluoikeuden omaavien opiskelijoiden muodostamana. Kuten esityksessäkin todetaan, vuonna 2023 35 prosenttia uuden opiskeluoikeuden saaneista ja aiemman oikeuden pitäneistä opiskeli uudella oikeudellaan alhaisella aktiivisuudella. Nämä opiskelijat kuluttavat opetusresursseja vähemmän kuin päätoimiset opiskelijat, joten laskennallinen vertailu opetusresurssien vapautumisesta on puutteellinen. Lisäksi opiskeluoikeuksien päättäminen uuden opiskeluoikeuden vastaanottamisen yhteydessä aiheuttaisi korkeakouluille lisää hallinnollista työtä.

Esityksessä ETLA:n selvitykseen pohjautuva arvio siitä, ettei useamman tutkinnon suorittaminen nosta väestön osaamistasoa, on kapea. Osaamistason tarkasteleminen yksinomaan laskennallisen tutkintojen suoritusasteen kautta jättää huomiotta sen, että osaamisvarantoa kerrytetään opintopisteittäin, ei vain tutkinnoilla. Useamman tutkinnon kokonaisuuksilla on kiistaton arvo yksilön sivistyksellisten pyrkimysten mahdollistamisessa ja laaja-alaisen asiantuntijuuden rakentamisessa.

Säännöskohtaiset huomiot: ammattikorkeakoululaki

Esitetyssä muutoksessa ammattikorkeakoululain 31 a §:n mukaisissa tilanteissa opiskeluoikeuden päättyminen olisi lopullista. Jos opiskelija haluaisi jatkaa menettämiään opintoja myöhemmin, hänen tulisi hakea uutta tutkinnonsuoritusoikeutta yhteisvalinnan kautta. SAMOK pitää muutosta jyrkkänä, sillä tähän mennessä peruuttamaton opiskeluoikeudesta luopuminen on perustunut vapaaehtoisuuteen. Uudistus rajaisi merkittävästi opiskelijan akateemista vapautta ja mahdollisuutta suunnitella omaa koulutuspolkuaan. Se tekisi mahdottomaksi usean tutkinnon samanaikaisen edistämisen niille opiskelijoille, joilla olisi motivaatiota ja kykyä opiskella useaa alaa tehokkaasti rinnakkain.

Esityksen mukaan päättyisivät myös ne opiskeluoikeudet, jotka johtavat sekä alempaan että ylempään korkeakoulututkintoon, koska oikeudet on myönnetty yhdessä. Tämä rajaisi mahdollisuuksia suorittaa ammattikorkeakoulututkintoa ja yliopistotutkintoon johtavaa koulutusta samanaikaisesti, mikä heikentää koulutusjärjestelmän joustavuutta ja opiskelijoiden liikkuvuutta sektoreiden välillä.

Samuli Leppämäki,
korkeakoulupolitiikan erityisasiantuntija
Suomen Opiskelijakuntien Liitto (SAMOK)
29.1.2026

Vaikutukset opiskeluaikoihin ja alanvaihtoon

SAMOK arvioi, että esitetty lakimuutos pidentäisi tutkintojen yhteenlaskettua suorittamisaikaa. Jos opiskelijat eivät uskalla luopua aiemmasta opiskeluoikeudesta menettämisen pelossa, vaan suorittavat tutkinnot peräkkäin, kokonaisopiskeluaika pitkittyy ja työelämään siirtyminen viivästyy. Tämä ilmiö korostuu ammattikorkeakoulututkinnoissa, joissa opinnot ovat usein putkimaisia ja sisältävät pakollisia harjoitteluita, mikä sitoo opiskelijan tiukemmin tiettyyn suoritusrytmiin.

Alanvaihdon kynnys nousisi merkittävästi. Opiskelija joutuisi tekemään tarkkoja valintoja opiskeluoikeuksien välillä ennen kuin on päässyt kunnolla tutustumaan uusiin opintoihin. Tämä voi johtaa siihen, että opiskelijat jäävät itselleen epäsopivammalle alalle ilman motivaatiota valmistua ja työllistyä. Vaihtoehtoisesti päätös korkeakouluopintoihin hakeutumisesta voi viivästyä sopivimman valinnan paineen kasvaessa, mikä nostaisi entisestään Suomessa suhteellisen korkeaa korkeakoulutuksen aloittamisikää.

Tutkintojen ketjuttaminen ja opiskeluaikojen pidentyminen lisäävät myös riskiä toimeentulovaikeuksille. Opintotukikuukaudet ja opintolainahyvitys on mitoitettu yhteen tutkintoon kannustaviksi. Useamman tutkinnon suorittajalla nämä kannustimet menettävät merkityksensä, ja riski turvautua toimeentulotukeen kasvaisi opintojen venyessä.

Huomiot jatkuvan oppimisen ja ohjauksen haasteista

Esityksessä ehdotetaan, että monialaista osaamista voisi kerryttää työuran aikana esimerkiksi avoimessa korkeakouluopetuksessa tai erikoistumiskoulutuksissa. SAMOK huomauttaa, että nämä vaihtoehdot ovat pääsääntöisesti maksullisia. Avoimen korkeakoulutuksen ja erikoistumiskoulutusten maksullisuus on ristiriidassa korkeakoulutuksen saavutettavuuden ja sosioekonomisen yhdenvertaisuuden tavoitteiden kanssa. Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen on jo entuudestaan heikentänyt mahdollisuuksia osaamisen päivittämiseen työuran aikana.

Alanvaihdon vaikeutuessa opinto-ohjauksen merkitys korostuu. Tällä hetkellä ammattikorkeakoulujen resurssit ohjaukseen ovat kuitenkin riittämättömät ja käytännöt vaihtelevat korkeakoulujen kesken. Aloituspaikkojen lisääminen ilman vastaavaa perusrahoituksen lisäystä on johtanut tilanteeseen, jossa opiskelijat eivät saa tarvitsemaansa tukea sopivimman koulutuspolun valintaan tai alanvaihdon tarpeen arviointiin. Yhden opiskeluoikeuden säännös lisäisi ohjauksen tarvetta entisestään, mihin korkeakouluilla ei ole nykyresursseillaan edellytyksiä vastata.

Samuli Leppämäki,
korkeakoulupolitiikan erityisasiantuntija
Suomen Opiskelijakuntien Liitto (SAMOK)
29.1.2026

Ehdotukset ja huomiot jatkovalmisteluun

Mikäli esitys etenee nykymuodossaan, SAMOK pitää välttämättömänä sisällyttää siihen siirtymäaika tai joustomekanismi. Näitä olisivat esimerkiksi säännöksen lieventäminen siten, että aiempi oikeus menetettäisiin vain, jos opinnot eivät etene, tai harkinta-ajan käyttöönotto uuden paikan vastaanottamisen yhteydessä.

SAMOK ehdottaa mahdollisuutta aiemman opinto-oikeuden uudelleenaktivointiin tietyn määräajan (esim. 1 vuosi) tai opintopistekertymän (esim. alle 60 opintopistettä) puitteissa uuden paikan vastaanottamisen jälkeen. Tämä lisäisi joustavuutta esimerkiksi tilanteissa, joissa opiskelija siirtyy ammattikorkeakoulusta yliopistoon tai toisinpäin, ja vähentäisi painetta tehdä lopullisia valintoja puutteellisen tiedon varassa.

SAMOK kokee myös tarpeelliseksi tarkastella esityksen vaikutuksia suhteessa ensikertalaiskiintiöön. Tällä hetkellä toista opiskeluoikeutta hakeva ei hae ensikertalaisten kanssa samassa kiintiössä. Yhden opiskeluoikeuden säännöksen astuessa voimaan on riski, että ei-ensikertalaisen hakijan asema muodostuu kohtuuttoman vaikeaksi, erityisesti aloilla, joissa ensikertalaiskiintiöt ovat korkeat. Tämä asettaa hakijat eriarvoiseen asemaan ja voi johtaa koulutuksellisiin umpikujiin. Mikäli yhden opiskeluoikeuden säännös tulee voimaan nykyisessä muodossa, SAMOK pitää aiheellisena arvioida uudelleen ensikertalaiskiintiötä koskevaa lainsäädäntöä.

Lopuksi SAMOK painottaa, että opiskelijan oikeusturvasta on huolehdittava erityisen tarkasti. Opiskelijan on ymmärrettävä täysin, mitä opiskeluoikeuden menettäminen tarkoittaa. Tarvitaan selkeää ohjeistusta ja toimiva oikaisupyyntömenettely. Lisäksi lainsäädännössä on huomioitava joustot tilanteissa, joissa valmistuminen viivästyy ja uusi paikka on otettava vastaan ennen aiemman tutkinnon valmistumista, jotta opiskelija ei joudu kohtuuttomaan tilanteeseen. Lisäksi suosittelemme, että ristiinopiskelun mahdollisuuksia ja siirtohakuja kehitettäisiin johdonmukaisesti kompensoimaan säännöksen aiheuttamia rajoituksia.

Helsingissä 29.1.2026

Helena Maijanen
Puheenjohtaja

Vellu Taskila
Toiminnanjohtaja

Lisätietoja:

Samuli Leppämäki
Koulutuspolitiikan asiantuntija
samuli.leppamaki@samok.fi
044 902 8852